

**ДЕМОКРАТСКИ
СОЈУЗ**

Изборна програма

**ЗА
ЕВРОПСКА
МАКЕДОНИЈА**

**Изборна програма
2020-2024**

ДЕМОКРАТСКИ СОЈУЗ

Изборна програма

**ЗА ЕВРОПСКА
МАКЕДОНИЈА**

ИЗБОРНА ПРОГРАМА
(2020-2024)

СОДРЖИНА

Вовед

1. Нов модел на развој

2. Економски развој

а) Безбедна, ефективна и еколошки развиена инфраструктура

б) Развој на мали и средни претпријатија

в) Зголемување на конкурентноста

г) Вработување во местото на живеење

2.1 Реформи на даночниот систем

3. Креирање можности за младите

3.1 Младите да создаваат и творат во Македонија

3.2 Едукација на модерни менаџери

3.3 Македонија, држава на информатичари

3.4 Шанса за нашите експерти од странство

4. Зголемување на наталитетот/развој на селата

5. Владеење на правото и реформа на судскиот систем

6. Рационална администрација

7. Борба против организираниот криминал и корупцијата

а) Конфискација и забрана за политичко дејствување

б) Расчистување со неправедната и криминална приватизација

в) Транспарентност на трошење на Републичкиот и буџетите на локалната самоуправа 15

8. Евроатлантски интеграции

8.1 Членство во НАТО

8.1 Преговори за влез во Европската унија

9. Одговорно и транспарентно владеење

9.1 Промена на изборниот модел и фер избори

9.2 Рамноправна застапеност на жените во политиката

9.3 Решавање на отворените прашања преку дијалог

9.4 Праведност и солидарност

9.5 Спречување на семејното насилство и насилството врз жените

10. Реформи во одбраната и системот за безбедност

- 11. Професионални и независни медиуми и борба против лажните вести**
- 12. Промени во образовниот систем**
- 13. „По еден денар за културата“**
- 14. Промени во областа на здравството**
- 15. Ефикасна земјоделска политика**
- 16. Заштита на животната средина, зелена политика и чист воздух**
- 17. Поголемо вложување во професионалниот спорт**

ВОВЕД

Демократскиот сојуз дваесет години е препознатлива партија на македонската политичка сцена која има сопствени политички и програмски определби и автентични ставови за состојбите во државата и нуди оригинални решенија за надминување на проблемите со кои се соочува Македонија. Демократскиот сојуз на политичката сцена се појави во 2000 година како алтернатива на двете доминантни политички опции. Во тоа време и сега, Македонија има потреба од промени и вистинска борба за фундаменталните вредности на граѓанското општество - демократија, слобода, човекови права, правна држава, ефикасна борба против организираниот криминал и корупцијата, економски развој и искоренување на сиромаштијата. Наши врвни приоритети беа и се полноправното членство во НАТО и Европската унија. Интеграцијата во овие сојузи носи стабилност, сигурност и безбедност и ги отвора перспективите за динамичен економски развој и создава услови за повисок животен стандард за сите.

Демократскиот сојуз е **ЧЕКОР ПРЕД СИТЕ ПАРТИИ** во автентичното и искрено залагање за севкупен развој и имплементација на цивилизациските европски вредности и стандарди. Дел од програмските определби на Демократскиот сојуз се остварија (членството во НАТО), но и натаму недостасуваат системски реформи, вистинска и неселективна борба против криминалот, департизација на државните институции, економски раст и создавање услови за отворање бизнис за младите да имаат можност да бираат каде ќе создаваат и градат сопствена перспектива.

После сериозни експертски анализи на состојбите, Демократскиот сојуз смета дека како главен кочничар на реформите и развојот на државата се јавува Уставот и системските решенија кои генерираат доминантна позиција на партијата на власт односно претседателот на Владата. Последица на тоа е висока политизација и партизација на државните институции, некредибилен судски систем, претерано административно мешање на државата во бизнисот (нема слободна економија), економски политики кои во суштина ги блокираат можностите за инвестиции, за отворање сопствен бизнис и претприемништво и образование кои не се во согласност со потребите и високите стандарди за едукација.

Демократскиот сојуз за претстојните парламентарни избори настапува со автентична ИЗБОРНА ПРОГРАМА која е одраз на потребите на Македонија за уставни и системски промени, забрзан економски развој и јакнење на одговорноста на сите нивоа во државата.

Демократскиот сојуз преку јавноста и Домот на демократијата (Парламентот) ќе ги афирмира основните програмски определби и ќе ги мобилизира сите креативни сили под слоганот „ЗА ЕВРОПСКА МАКЕДОНИЈА“.

Цврсто сме убедени дека сите граѓани се решени да ги одбранат основните вредности: СЛОБОДАТА и ДЕМОКРАТИЈАТА, како двигатели на прогресот.

Македонија денес е членка на НАТО и пред почеток на пристапните преговори за полноправно членство во Европската Унија. Македонија чекори напред, но за да се забрзаат позитивните процеси, потребни се реформи на политичкиот систем и одговорност, потребни се промени кои ќе обезбедат основа за пресврт и градење просперитетна држава.

Демократскиот сојуз е подготвен да донесе системски промени и да обезбеди услови за владеење на правото и демократско управување со државните институции и со државата во целина.

Демократскиот сојуз е за соработка со други политички партии, граѓански асоцијации, со сите граѓани за да ги надминеме недоследностите на системот и да градиме држава на еднакви можности, еднакви обврски, заеднички просперитет и чувство на заедничка припадност.

САКАМЕ СИТЕ ДА СМЕ ЗА ЕВРОПСКА МАКЕДОНИЈА, КАКО ЗАЕДНИЧКИ ТОПОЛ И УРЕДЕН ДОМ.

Демократскиот сојуз Македонија ја гледа како држава во која сите граѓани се еднакви пред законот, држава во која процесот на одлучување се одвива во легалните и легитимни институции, држава на одговорни лидери и политичари, способни за компромис и консензус за прашања од национален интерес и држава отворена кон соседите, регионот, Европа и светот.

Неспорно е дека последниве години се спроведени или во тек се серија реформи во речиси сите области, а во некои од нив постигнати се забележителни резултати. Но, и покрај тоа, сведоци сме на голем број негативни процеси и тенденции кои им нанесуваат огромна штета на

виталните национални интереси на Македонија, како што се невработеноста, емигрирањето на младите луѓе, негативниот природен прираст, брзото социјално раслојување, уништувањето на средната класа, нерамномерниот регионален развој и пасивизирањето на некои региони.

Високиот степен на криминализација на државата, посебно организираниот и институционален криминал, партизираниот судски систем, кршењето на основните човекови права и силната партизација и политизација се и натаму области кои го кочат развојот на државата.

Зголемена е опасноста од загадување на воздухот, водата и почвата, се депонира опасен отпад, се користат енергенци надвор од стандардите на ЕУ и сл. Како посебен феномен се лажните вести кои ја зголемуваат недовербата кон институциите и деструктивно делуваат врз вкупните состојби.

Пред нас е предизвикот да ги насочиме и забрзаеме активностите во правец на натамошен демократски и економски развој на државата, афирмирање и имплементирање на европските стандарди и вредности во заштитата на човековите права, владеењето на правото, независноста на судството, јакнењето на цивилното општество и целосна слобода на говорот.

Политичката мисија на Демократскиот сојуз е остварување на идејата за праведно општество, засновано врз принципите на слобода и еднакви можности. Нашите основни вредности се праведност заснована на почитување на човековите права и уставно загарантираната еднаквост на сите граѓани. Ние се стремиме кон модерна европска држава на благосостојба и ја застапуваме рамнотежата меѓу јавниот и приватниот интерес кога се работи на создавање заедничко добро. Наша стратешка цел е да им се врати перспективата на младите луѓе, кои во најголем дел се невработени или заминуваат во странство.

Главна цел на Демократскиот сојуз е квалитетен живот за сите граѓани на Македонија, успешна држава во која на секој граѓанин му е дадена можноста за индивидуален (личен) развој и активно учество во општеството. Младите луѓе се наш врвен приоритет, бидејќи тие ја претставуваат надежта и иднината на секое општество.

Во нашата визија за Македонија, ќе ги вклучиме сите творечки потенцијали, посебно идеите кои доаѓаат од граѓанскиот сектор, експертите и медиумите.

Демократскиот сојуз смета дека системските решенија се причина за кризите, за слаб економски развој и други недоследности, поради што ќе предложи промени во Уставот и системски закони за јакнење на одговорноста, но пред сè одговорноста на носителите на јавни функции, како и целосна независност и поделба на законодавната, извршната и судската власт и нивна меѓусебна контрола.

Наш приоритет е воспоставување систем на одговорно владеење. Предлагаме промени со кои ќе се дефинира одговорноста на носителите на јавни функции (во оваа насока посебно се прецизира одговорноста на претседателот на Владата и министрите, како и на други носители на функции).

Демократскиот сојуз е подготвен да ја преземе одговорноста за иднината на државата, но за тоа треба да се создадат еднакви шанси на изборите за сите партии.

1. НОВ МОДЕЛ НА РАЗВОЈ

Демократскиот сојуз смета дека на Македонија ѝ е потребен нов модел на развој базиран на следните основни претпоставки:

- Целосно раздвојување на законодавната, извршната и судската власт и воспоставување четврта власт (јавноста) преку слободни и објективни медиуми
- Еднакви можности и шанси за сите, како предуслов за демократија
- Економија ослободена од претераниот интервенционизам од власта
- Креирање нови вредности кои ќе се базираат на домашно искуство, знаење и капацитети, како и на општите цивилизациски вредности
- Солидарност како основа за мултикултурно граѓанско општество на соживот и толеранција
- Повисоко ниво на вклученост на граѓаните во решавањето на клучните прашања
- Зелена политика за пристојна и одржлива иднина
- Слобода на говорот и слободни и професионални медиуми.

Наша бескомпромисна определба е да ги задржиме младите луѓе во Македонија преку отворање нови работни места, да понудиме стратегија за побрз економски развој, да се бориме против организираните криминал и корупцијата, да ја јакнеме демократијата и владеењето на правото и да ги промениме состојбите во судството, администрацијата, образованието и, секако, да го забрзаме влезот на Македонија во ЕУ, како движечка сила на развојот на државата.

Демократскиот сојуз смета дека е неопходна стратегија за **НОВИ РАБОТНИ МЕСТА** во реалниот сектор, како главен предуслов за развој на државата.

Демократскиот сојуз, свесен за клучните предизвици со кои се соочува Македонија, нив ги претвора во свои програмски определби и нуди конкретни решенија.

2. ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

Економскиот развој е исклучително важна цел за функционирање на општеството. Тој е главниот индикатор за функционирање на државата, бидејќи го детерминира нивото на благосостојба и е одговорен за инклузивноста и отвореноста на општеството. Покрај амбицијата и креативноста на секој индивидуалец, економскиот развој е есенцијален елемент на економскиот успех со високо додадена вредност. Економскиот развој, меѓу другото, подразбира зголемување на бројот на мали и средни претпријатија, ефикасна употреба на достапните ЕУ фондови, пренасочување на финансиските средства од банките и другите финансиски институции кон развојот, дефинирање специфични развојни проекти, поефективно законодавство и имплементирање ефикасни мерки за стимулација.

Буџетот ќе биде во функција на развој на државата при што предвидуваме **ПОНИЗОК БУЏЕТ ЗА 500 МИЛИОНИ ЕВРА**.

Предвидуваме **ЕДНА МИЛИЈАРДА ЕВРА** за изградба на капитални и инфраструктурни објекти, стимулација на извозот, воведување високи технологии и развој на земјоделието.

Економскиот развој е клучот за надминување на невработеноста и постигнување финансиска стабилност. Намалувањето на процентот на невработеност, сепак не значи дека бројот на невработените реално се намалува со нивно вработување во реалниот сектор, туку и дека голем дел од невработените млади луѓе заминуваат во странство.

Државата мора да обезбеди претприемачка слобода и поволни можности за иницијатива, а во исто време, да избере соодветни економски политики и поддршка на животната средина, со што развојот ќе го направи компатибилен со глобалните и регионалните трендови, во функција на зајакнување на националната конкурентност. Во делот на развојот на економијата, еден од главните приоритети ќе биде привлекување домашни и странски инвестиции. Тоа посебно се однесува на т.н. „Гринфилд“ и „Браунфилд“ инвестиции, зголемување на соработката меѓу странските инвеститори и домашните компании преку т.н. „Офсет договори“, а пред сè, преку изедначување на условите за инвестирање на странските и домашните компании во слободните економски зони.

Демократскиот сојуз смета дека е можен динамичен економски развој, само доколку се поттикне инвестирањето на домашните во соработка со странски компании.

Со оглед на фактот дека 70 отсто од вработеноста се реализира во малите и средни претпријатија, државата мора да ги охрабри и награди претприемачите и амбициозните луѓе кои ги користат своите иницијативи за создавање поволна бизнис клима и да се овозможи постоењето на економски развиена држава.

НЕМА ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ БЕЗ ПРАВЕДНО ВРЕДНУВАЊЕ НА ТРУДОТ НА РАБОТНИКОТ И БОРБА ПРОТИВ СИРОМАШТИЈАТА!

Демократскиот сојуз ќе работи на зголемување на стандардот на граѓаните преку подигнување на вредноста на трудот на работникот и преку создавање услови за:

- **МИНИМАЛНА ПЛАТА ОД 300 ЕВРА**, односно 18.000 денари
- **НАЈНИСКА ПЕНЗИЈА ОД 200 ЕВРА**, односно 12.000 денари
- Усогласување на социјалната помош со растот на платите
- Формирање станбен фонд, чии средства ќе бидат наменети за решавање на проблемот со домување на млади брачни двојки, како и за изградба, доизградба или реконструкција на куќи во руралните средини
- Усогласување на пензиите и платите согласно инфлацијата и зголемените животни трошоци

Демократскиот сојуз како одговор на барањата на голем број граѓани ќе предложи тие на референдум да се изјаснат за промена на работното време.

Работното време да почнува од 07.00 часот и да трае до 15.00 часот, со што родителите ќе имаат можност да се посветат на семејството.

а) Безбедна, ефективна и еколошки развиена инфраструктура

Добрите комуникациски и транспортни политики се неопходни за полесно поврзување на сите краишта во државата. Преку патишта, железници и други видови инфраструктура, ќе се намали растојанието меѓу луѓето и меѓу пазарите и на тој начин ќе се постават основите за економски развој и напредок, повеќе вработувања и населувања низ целата држава.

Демократскиот сојуз ќе обезбеди Македонија да има безбедна, ефективна и еколошки развиена инфраструктура, што ќе поттикне инвестиции низ целата држава и со тоа ќе се спречи концентрирањето на целиот капитал и жители во главниот град. Сметаме дека ова е важен предуслов за привлекување инвестиции во нови производствени капацитети на домашни и странски компании, вложување во туризмот и услужните дејности.

Ќе дадеме поддршка на проектите за изградба на инфраструктура во општините, посебно изградба и реконструкција на патната мрежа, снабдување со вода, канализациска мрежа, опфаќање атмосферска вода, пречистителни станици, каналска мрежа за заштита од поплави и друго.

Демократскиот сојуз ќе предложи Стратегија за изградба на топлификациски системи во сите градови и населени места со користење гас и други видови енергија кои не ја загрозуваат животната средина.

Предвидуваме гасификација на сите индустриски капацитети, јавните институции и домовите.

б) Развој на мали и средни претпријатија

Демократскиот сојуз ќе ги подобри условите за малите и средни претпријатија и ќе го поттикне претприемништвото преку инвестирање во центри за истражување и развој на иновации и технологии, а посебно од областа на информатичките науки.

Во оваа насока стимулациите ќе бидат во функција на отворање и развој на малите и средни компании.

Предвидуваме субвенции за микропретпријатијата до тројца вработени, даночно олеснување и поддршка на иновативни проекти.

в) Зголемување на конкурентноста

Поттикнување (преку кредити, заеми, стручна помош и сл.) за формирање мали **фирми кои ќе подготвуваат проекти** заради конкурентност на ИПА и другите фондови на ЕУ, како што се ЦИП фондовите и ФП-7 фондовите за конкурентност и иновации. Од буџетот ќе бидат поддржани и финансирани над 90 нови консалтинг фирми.

Помошта од ЕУ не се искористува во целост, пред сè, поради немање проекти и затоа е потребно да се формираат фирми за консалтинг услуги.

г) Вработување во местото на живеење

Демократскиот сојуз ќе имплементира активни економски и индустриски политики кои ќе осигураат населби и региони со можности за вработување низ целата земја, силни групи на компетентност и подобра рамнотежа меѓу регионите. Со политика на рамномерен регионален развој значително ќе се намали и внатрешната миграција, на релација, не само село-град, туку и град - главен град.

Домашното производство и домашните компании мораат да добијат приоритет, како и оние кои што ќе имаат соработка со странски компании и ќе произведуваат стоки за извоз.

2.1 Реформи на даночниот систем

Изминатите години имаше многу експерименти со даночниот систем во Македонија од кој директно зависи економскиот развој. Социјалдемократската влада воведо т.н. прогресивен данок, односно зголемување на даночната стапка, кој за кусо време (една година) беше напуштен, затоа што очигледно даваше лоши резултати во делот на привлекувањето странски инвестиции, а ги казнуваше високопродуктивните професионалци од ИТ секторот и други интелектуални професии кои со својот труд заработуваа повисоки плати. Повеќе странски фирми почнаа своите инвестиции да ги пренасочуваат во земјите од соседството, а ИТ професионалците и други интелектуални професии своите сметки ги пренесоа во странство за да избегнат плаќање повисока даночна стапка.

Демократскиот сојуз ќе направи целосна анализа на даночниот систем и во консултации со бизнис - заедницата ќе ги дизајнира реформите, притоа ќе се ориентира кон:

- Поедноставување на даночната политика
- Поголема транспарентност и
- Приспособување кон глобалните трговски текови и модерните деловни практики

Демократскиот сојуз смета дека **корпоративниот даночен систем** може и треба да биде средство за унапредување на стопанскиот амбиент во

Македонија. Во таа насока, кај оданочувањето на добивката, предлагаме модел на данок на добивка на корпорации, што значи на оданочување да подлежат само корпорациите, а другите субјекти да бидат опфатени со персоналниот данок на доход. Целосно ќе се ревидира даночната основа (добивката/профитот), со тоа што со разни даночни олеснувања примарно ќе се обезбеди Македонија да стане место за креативност и високо-технолошки индустрии. Наша долгорочна стратегија ќе биде задржување на ниските и рамни стапки на оданочување.

Во однос на **персоналниот данок од доход**, Демократскиот сојуз ќе се заложил за промени во три насоки.

Прво, со овој данок треба да се опфатат лицата што вршат регистрирана дејност, а се опфатени со законот за добивка, но само за личните примања за кои може да се утврди дека се плата за сопствениците на претпријатија, дуќани и сл. по основ на самовработување.

Второ, во поглед на ослободување од плаќање на овој данок за лицата со ниски приходи и во зависност од нивната специфичност, Демократскиот сојуз ќе се заложил за:

- Зголемување на основницата за ослободувања (до 12 просечни плати остварени во стопанството на Македонија - 300 илјади денари, наспроти сегашните 82 илјади)
- Ова ослободување да се зголемува со дополнителни фактори за издржувани лица (за брачен другар 0,5 насто и за деца од 0,5 до 1,5 насто во зависност од бројот на децата) и инвалидни лица

Трето, заради унапредување на неговата ефикасност во корелација со локалниот економски развој и поддршка на процесот на децентрализација, Демократскиот сојуз предвидува отстапување на овој данок во целосна ингеренција на единиците на локалната самоуправа. Ова значи дека ние планираме овој данок да се трансформира во општински данок, кој општините сами би го наплатувале, односно самостојно би утврдувале даночни стапки во рамките утврдени со закон, но и во зависност од локалните состојби и потреби. Со тоа ќе се овозможи вистинска фискална децентрализација, односно самостојност на општините во финансирањето на општествените дејности (образование, социјала, спорт и култура), наместо досегашните блок - дотации кои сега општините ги добиваат од централниот буџет.

Предвидуваме поволни услови за отворање финансиско-сметководствени компании од интернационален опфат, финансиски фондови и други банкарски институции, заради акумулирање капитал и економски развој и инвестиции во Македонија.

2. КРЕИРАЊЕ МОЖНОСТИ ЗА МЛАДИТЕ

Од осамостојувањето досега, можностите за младите да најдат работа, да си обезбедат дом и да создадат семејство, се намалени и, речиси ги нема. Затоа, денес Македонија се соочува со масовно иселување на млади луѓе, кое не претставува само „одлевање на мозоци“, туку и на работна сила, а тоа е предизвикано од системското уништување на условите за пристоен живот. Младите ја губат надежта за европска Македонија, а својот пат го насочуваат кон Европа или во прекуокеанските држави.

Демократскиот сојуз има план и намера да го спречи овој тренд и тука, во Македонија, да им обезбеди на младите луѓе европски услови за живот.

Ние имаме план да обезбедиме стабилна држава, демократски институции, владеење на правото, силен социјален систем и животен стандард за пристоен живот.

ВРЕМЕ Е ДА ИНВЕСТИРАМЕ ВО МЛАДИТЕ!

3.1 Младите да создаваат и да творат во Македонија

Со цел да стекнат работно искуство кое им е потребно за развој на нивните кариери, **Демократскиот сојуз ќе воведо стручно (практично) усовршување на дипломираните студенти во Република Македонија.**

Демократскиот сојуз преку посебна програма ќе им овозможи на дипломираните студенти, во делот на нивното стручно и практично усовршување да имаат право на стажирање (со надомест) од една година во струката, а трошокот за стажирање да биде покриен од страна на државата. Со активна соработка меѓу државата, работодавачите, Агенцијата за вработување и универзитетите, ќе им помогнеме на младите луѓе што поскоро да станат економски активни граѓани. Секој кој ќе заврши високо образование ќе може една година да работи во приватна или во државна компанија **СО ПЛАТА ОД 500 ЕВРА** од буџетот на државата. Приоритет ќе имаат студентите од информатичката, техничката и медицинската насока.

Време е да инвестираме во младите, да им помогнеме да стекнат работно искуство кои им е потребно за да ги започнат своите кариери, со

што ќе создадеме можност тие целосно да придонесат за јакнење на нашата економија.

Ќе креираме **Стратегија за вработување и поддршка на младите**, преку создавање посебен фонд, во кој ќе се влеваат **два проценти** од Буџетот на Република Македонија, преку кој ќе се создаваат услови за вработување, решавање на станбените прашања, ќе се обезбедуваат стипендии за спортисти, млади уметници и сл.

Предвидуваме поволни услови за отворање на над **30 ИЛЈАДИ МАЛИ КОМПАНИИ** во кои ќе се вработат **НАД 100 ИЛЈАДИ МЛАДИ СТРУЧНИ КАДРИ**. Ќе има бескаматни кредити за стан или куќа и едукација на младите за отворање нов бизнис.

За да ги охрабриме компаниите да вработуваат млади ќе обезбедиме пауза од 12 месеци за плаќање придонеси за вработување. Нема да се плаќаат придонеси за сите вработени на возраст од 18 до 24 години. Придонесите за здравствено и пензиско осигурување во износ од три илјади денари за секој месец, ќе бидат на товар на Буџетот на Република Македонија.

3.2 Едукација на модерни менаџери

Знаењето е клучниот и основен предуслов за натамошен развој на целото македонско општество, кое подразбира инвестирање во образовниот систем, почнувајќи од предучилишните установи, па сè до универзитетите и институтите за научни истражувања. На македонската економија ѝ е потребна технолошка модернизација и капитал, што неизбежно ќе доведе до зајакнување на улогата на знаењето во економскиот развој. **Токму ова е причината зошто наш одговор на опасноста од економска криза треба да биде креирањето на успешна земја која ќе се заснова на компетитивност и развој на науката и технологијата. Само добро едуцирани менаџери можат компаниите да ги водат кон успех.**

3.3 Македонија, држава на информатичари

Нашата визија е информатичко општество на можности. Развивањето на информатичките вештини за обработка и управување со информации е клучен фактор за конкуритивност. Услугите на информатичкото општество се право на граѓаните. **Покрај другото, отворањето нови фирми со квалифицирани програмери, обезбедува огромни финансиски и други предности, но пред сè, отвора можности за работа на младите информатичари, кои Македонија ќе ја направат информатичка сила.**

3.4 Шанса за нашите експерти од странство

Овозможување поволни услови за ангажирање експерти кои работат во странство и нивно вклучување во домашните компании, посебно во компании кои ќе применуваат високи технологии, развој на информатичка дејност, како и консалтинг услуги (подготовка на проекти и сл.).

Има најави од наши претприемачи во странство за отворање компании во кои можат да се вработат **НАД 20.000 ИНФОРМАТИЧАРИ.**

4. ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА НАТАЛИТЕТОТ / РАЗВОЈ НА СЕЛАТА

Меѓу сите промени кои се случуваат во светот, ниту една не е поважна од онаа која се однесува на нашите лични животи. Во тек е глобална револуција во начинот на кој размислуваме за себе и со кој воспоставуваме врски и односи со другите. Сепак, **семејството е вредност за која мора да истраеме и да не дозволиме да биде загрозна или уништена од новите трендови. Само пристојни услови за живот, можат да ги поттикнат младите да засноваат семејства и да го продолжат животот во својата држава, со што ја зачувуваат македонската култура и традиција.**

Најновите податоци за состојбата со наталитетот во Македонија покажуваат дека нашата земја демографски старее. Општопознато е дека клучна улога за намалениот наталитет имаат економските услови, изразени преку нискиот животен стандард, несигурноста на работното место и зголемените трошоци за живот, кои водат кон загрозување на животната егзистенција на брачните парови, а тоа, пак, влијае на ограничување на бројот на децата. Станбеното прашање, паричните примања и вработеноста се значаен предуслов при носењето одлука за основање семејство.

Предвидуваме поволни кредити и грејс период за враќање од 3 години за изградба на куќа или купување стан за млади брачни парови.

Демократскиот сојуз ќе обезбеди услови за зголемување на наталитетот во Македонија, и тоа преку:

- Давање приоритет за вработување на млади брачни парови
- Обезбедување не само субвенции, туку и бескаматни станбени кредити со грејс период од неколку години за младите брачни парови и, најважно
- Преку изградба на модерни патишта и водоводи, здравствени и образовни центри, ефикасна механизација, бенефицирани трошоци за моторни горива, како и поволни кредити за изградба на куќи, **селото ќе го направиме достоино место за живеење, работа и остварување на останатите потреби на граѓаните кои се определиле да живеат и создаваат на село**

Програмата за урбанизација и развој на селата, Демократскиот сојуз ќе ја заснова и на искуствата во Словенија и политиките на ЕУ (селски туризам, бенефицирано производство и др.)

5. ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И РЕФОРМА НА СУДСКИОТ СИСТЕМ

Владеењето на правото е загрозено поради целосна партизација на институциите, неефикасен судски систем и политичка интервенција на извршната во судската и во законодавната власт. Изминативе години тоа дополнително се компромитираше со откривањето криминал во Специјалното јавно обвинителство, институцијата од која граѓаните очекуваа правда. Вклученоста на специјалната обвинителка во аферата ја торпедираше работата на СЈО на специфичните кривични дела кои произлегуваат од прислушваните материјали и се однесуваат главно на државни и политички функционери од власта. Ова резултирало со згаснување на СЈО и урисување на и онаа малку надеж што се појави кај граѓаните желни за правда.

Судовите продолжија да бидат под силно партиско влијание, како на структури од поранешната, така и на актуелната власт. Републичкиот судски совет е претворен во моќен политички инструмент за избор и разрешување на судиите, но и институција преку која често препознаваме политички и партиски интереси и притисоци кои се пренесуваат и одразуваат врз изборот на судиите, врз нивното разрешување, како и преку процесот на судење и одлучување.

ПРЕДВИДУВАМЕ РЕВИЗИЈА НА РАБОТАТА НА СУДИИТЕ И ОБВИНИТЕЛИТЕ, ГЕНЕРАЛЕН РЕИЗБОР НА СИТЕ СУДИИ И ОБВИНИТЕЛИ И НИВЕН РЕИЗБОР НА СЕКОИ СЕДУМ ГОДИНИ.

Телото за реформи во правосудството што го формираше Владата, по два обиди да профункционира, доживеа вистински неуспех. Правните реформи кои во меѓувреме се спроведоа во насока на институционални гаранции за независност на судството, беа повеќе ад хок, одошто системски осмислени и се покажаа недоволни и неефикасни за ослободување на судството од партиски влијанија.

Законот за јавно обвинителство кој беше донесен пред самото распуштање на парламентот (февруари 2020), имаше намена да го озакони продолжението на кривичниот прогон против лица обвинети од згаснатото СЈО и да испрати позитивен сигнал до Европскиот Совет, пред одлуката за почеток на преговорите за членство на Македонија во Европската Унија.

Станува сè поочигледно дека мора да се бараат суштински механизми преку кои судскиот систем би бил вистински заштитник на човековите права, но и средство за ограничување на власта. За Демократскиот сојуз нема посуштински механизам, освен искрената намера на сите политички чинители за воспоставување вистински слободно и независно судство, ослободено од партиски влијанија и притисоци.

Како еден од најголемите проблеми, исто така, ги гледаме судските процеси кои предолго траат (бавноста на судовите), тенденциозното одлагање на рочиштата, нееднаквата судска пракса, политизацијата, како и политички монтираните процеси од минатиот режим за кои неправедно осудените не добија satisfакција.

Во минатиот период се покажа дека одредени судии и обвинители не постапувале според законите, ги ставале предметите во фиока, одработувале директно за одредени политички и бизнис моќници. Таа пракса мора да престане.

Поради тоа, Демократскиот сојуз предвидува **КРИВИЧНА ОДГОВОРНОСТ ЗА ЗЛОУПОТРЕБА НА СУДСКАТА И ЈАВНО-ОБВИНИТЕЛСКАТА ФУНКЦИЈА.**

Демократскиот сојуз ќе обезбеди услови за поефикасно и побрзо судство, реално и структурно ослободено од притисоците на дневната политика. Реформата на судството е клучна за реформа на целото македонско општество.

Изборот на судии ќе се врши врз основа на стручност и компетентност, во транспарентна постапка и пред медиумите.

Демократскиот сојуз ќе направи реформа на казнената политика и законодавство. Во текот на минатите четири години, прекршочните казни беа намалени, но потребно е натамошно намалување, пред се за физичките лица и за фирмите.

Постојаноста на законите е гаранција за правна сигурност на граѓаните и предуслов за домашни и странски инвестиции.

Сведоци сме дека законските решенија не се носат како резултат на општествените промени или на реалните потреби на граѓаните, туку заради остварување на нечии лукративни интереси. Праксата на носење инстант законски решенија мора да престане. Во Собранието конечно треба да престане праксата на носење закони по итна постапка и тогаш

кога тоа не е потребно, а особено треба да се напушти праксата на злоупотреба на европското знаменце за закони кои не се дел од директивите на Европската Унија и не постои заедничко европско право со кое тие треба да се усогласат.

Нашата цел е квалитетно законодавство и затоа Демократскиот сојуз ќе воведо транспарентност во процесот на креирање законски решенија во кои ќе бидат вклучени сите релевантни фактори и засегнати страни.

Новата власт во Македонија мора да изгради систем со кој ќе гарантира постојаност на системските закони. За тоа предлагаме и УСТАВНИ и СИСТЕМСКИ ПРОМЕНИ.

5.1 Намалување на судските такси

Голем број граѓани не можат да ги остварат своите права пред судовите поради силните партиски влијанија и клиентелизмот, но и поради високите такси за да започне и заврши постапката пред судот.

Така, за да започне постапка по тужба, зависно од вредноста на спорот, тужителот треба да плати такса од 480 до 48 илјади денари, без другите трошоци за нотар, вештачење и адвокат. Доколку се жали на пресуда или бара ревизија, износот што треба да го плати е двојно поголем (до 96 илјади денари).

Судовите се финансираат од Буџетот на РМ и нема потреба граѓаните двапати да плаќаат: еднаш преку данокот и вторпат преку судската такса за да остварат некое право пред суд.

ДЕМОКРАТСКИОТ СОЈУЗ ЌЕ ПРЕДЛОЖИ СУДСКА ТАКСА ОД 100 ДЕНАРИ.

6. РАЦИОНАЛНА АДМИНИСТРАЦИЈА

Администрацијата е гломазна, нестручна и неефикасна. Во неа се регрутираат партиски кадри врз основа на „spoil“ системот, наместо врз основа на „merit“ критериумите. Најкомпетитивните млади и образовани кадри, со дипломи стекнати на престижни универзитети, со меѓународно признато знаење и вештини, со активно познавање странски јазици, ја напуштаат земјата, која се соочува со „brain drain“ феноменот, односно со масовен одлив на млади и способни интелектуалци.

Македонија веќе се соочува со потребата од европски профил на администрација, бидејќи формалното воведување на стандардите на ЕУ уште повеќе ќе се засили во моментот на отворање на поглавјата. Дури тогаш ќе се види немоќта на сегашната армија вработени кои што се влезени во институциите врз основа на партиски или етнички клучови, бидејќи партиските војници ѝ се лојални на партијата која што ги вработила, а не на законите и на граѓаните на кои треба да им служат.

Македонија во својата регулатива мора да вгради и во практиката да применува европски критериуми за прием и напредување во јавната и во државната администрација, бидејќи таа е ‘рбетот на правната држава и моторот на реформите.

ДЕМОКРАТСКИОТ СОЈУЗ КЕ РАБОТИ НА СОЗДАВАЊЕ РАЦИОНАЛНА АДМИНИСТРАЦИЈА (НЕЈЗИНО ПРЕПОЛОВУВАЊЕ) ШТО ПОДРАЗБИРА ПАКЕТ - РЕФОРМИ ВО СИТЕ ДЕЛОВИ НА ДРЖАВНАТА ОРГАНИЗАЦИЈА, ПОЧНУВАЈЌИ ОД НАМАЛУВАЊЕ НА БРОЈОТ НА ПРАТЕНИЦИТЕ ОД 123 НА 90, НАМАЛУВАЊЕ НА ВЛАДИНИОТ КАБИНЕТ ЗА 50 ОТСТО, НАМАЛУВАЊЕ НА БРОЈОТ НА ДРЖАВНИ АГЕНЦИИ, НА БРОЈНИТЕ РЕГУЛАТОРНИ ТЕЛА, КАКО И ОГРАНИЧУВАЊЕ НА БРОЈОТ НА СОВЕТНИЦИ ВО ВЛАДАТА.

Демократскиот сојуз е за рационализација и модернизација на администрацијата заради нејзино европско делување, зголемување на ефикасноста и намалување на трошоците, но реформата ќе значи и „сигурна и добро платена администрација“.

При вработувањата (во јавната и државната администрација) целосно ќе се елиминираат партиските влијанија (и списоци), тоа ќе се одвива транспарентно и врз основа на јасни критериуми, при што првичната селекција ќе се одвива врз три основи:

- Просек на оценки од завршените студии

- Време на чекање за вработување по дипломирањето и
- Универзитетот на кој дипломирале (согласно Шангајската листа за рангирање на нашите универзитети и високообразовни институции)

Овој модел ќе се применува и за вработувања со средно образование и друг вид на стручни квалификации.

Во Кривичниот законик ќе предвидиме КАЗНА ОД НАЈМАЛКУ ЕДНА ГОДИНА ЗАТВОР за секој што партиската или друга позиција во власта ќе ја злоупотреби за кршење на критериумите за вработување.

Администрацијата ќе се намали и преку дигитализација на услугите на граѓаните и компаниите од страна на институциите. Преку интернет ќе се доставуваат барања и ќе се добиваат разни решенија, дозволи и сл.

7. БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ И КОРУПЦИЈАТА

а) Конфискација и забрана за политичко дејствување

Демократскиот сојуз ќе ја зголеми ефикасноста во борбата против организираниот криминал и корупцијата. Неминовно е да се изгради ефикасен систем за борба против овие две големи зла, како еден од предусловите за разбивање на криминалните врски меѓу бизнис-лоби групите и политичарите, како и елиминирање на разорното дејство на организираниот криминал. Тоа подразбира неколку мерки:

- **Енергична борба против организираниот криминал**, посебно против злоупотребата на власта и довербата на граѓаните. Независна и непристрасна истрага за сите сомнителни случаи
- **КОНФИСКАЦИЈА НА ИМОТОТ** стекнат на криминален начин и со злоупотреба на функцијата и враќање на украденото на граѓаните
- **ЗАБРАНА НА ПОЛИТИЧКО ДЕЈСТВУВАЊЕ (НАЈМАЛКУ 10 ГОДИНИ)** за сите оние кои ја злоупотребиле власта и се стекнале со капитал, ги кршеле основните човекови права (преку прислушување и сл.)

б) Расчистување со неправедната и криминална приватизација

Доколку не се расчисти со криминалната приватизација, јазот помеѓу богатите и сиромашните ќе се продлабочува и затоа и натаму опстојуваме на определбата за **ревизија на приватизацијата преку ефективна судска постапка во сите случаи на незаконско преземање сопственост и капитал (без временско ограничување и застареност)**.

Приоритет ќе се даде на новосоздадената „криминална, политичко-бизнис елита“, која според проценките во **ПОСЛЕДНИТЕ 15 ГОДИНИ ОДЛЕА НАД 5 МИЛИЈАРДИ ЕВРА** од парите на граѓаните.

Мораме да дојдеме и до општествен договор за праведна распределба на останатиот имот од државните компании кои ќе се приватизираат. За таа цел, се залагаме за разумен, стратешки дефиниран концепт и се спротивставуваме на несовесната и брза продажба на компаниите во кои државата е најголем акционер, кое честопати се случува со елементи на висока корупција.

Посебно ќе бидат предмет на анализа големите инвестиции, изградбата на патиштата, увозот на опрема и др. Проценките се дека само од изградбата на автопатите Демир Капија – Гевгелија, Кичево – Охрид и Скопје – Штип **УКРАДЕНИ СЕ ПОВЕЌЕ ОД 100 МИЛИОНИ ЕВРА!**

Составен дел на оваа Програма е и Проектот за декриминализација („ДЕКРИ“) - војна против криминалот, чија имплементација е клучна за развој на државата.

в) Транспарентност на трошењето на државниот и на буџетите на локалната самоуправа

Ќе обезбедиме целосна транспарентност на трошењето на парите на даночните обврзници, при што ќе воспоставиме и систем за контрола на трошењето на буџетите на локалната самоуправа.

8. ЕВРОАТЛАНТСКИ ИНТЕГРАЦИИ

За Демократскиот сојуз, врвни приоритети во надворешната политика беа и останаа **влезот во Европската Унија и во НАТО**. Членството во ЕУ и НАТО не е цел самата за себе, туку средство за остварување повисок животен стандард на граѓаните, повеќе демократија и поголема заштита на човековите права и слободи, зајакнување на државноста, суверенитетот и територијалниот интегритет на државата, зголемување на безбедноста на граѓаните и државата, афирмација на Македонија на меѓународен план.

Промената на уставното име од Република Македонија во Република Северна Македонија е тешка и одговорна одлука и затоа ќе се плати висока политичка цена. Од оваа дистанца, кога преовладуваат емоциите, се уште не може да се даде реална оценка за ефектите од промената на името на државата.

Демократскиот сојуз и натаму опстојува на решенијата од Проектот за фазно решение на спорот за името, при што сметаме дека промената на името треба да важи само за меѓународна употреба, а прашањата за македонскиот идентитет и јазикот се сметаат за апсолвирани и за тоа не треба да има било какви дискусии и расправи.

8.1 Членство во НАТО

Полноправното членство во НАТО, кое конечно се случува оваа 2020 година, претставува остварување на стратешките интереси на граѓаните на Македонија, што треба да придонесе да се отстранат главните безбедносни предизвици со кои во минатото се соочуваше државата. Членството во НАТО претставува заокружување и зацврстување на суверенитетот и територијалниот интегритет на Македонија. Нашата држава станува дел од заедничката одбранбена политика на Алијансата. Според членот 5 од Северноатлантскиот договор нападот врз една од членките на НАТО се смета како напад врз сите.

Членството во НАТО, исто така, треба да придонесе да се динамизира нашето пристапување кон Европската Унија, а поради решавање на главните безбедносни предизвици, да доведе и до натамошна стабилизација на овој дел од регионот на Балканот и да привлече странски инвестиции кои ќе имаат повеќе сигурност во ново безбедносно окружување.

8.2 Преговори за влез во Европската Унија

Полноправното членство во Европската Унија е стратешка цел за која се залагаат огромното мнозинство граѓани на Македонија. Но, за разлика од членството во НАТО за постигнување на таа цел не е доволно потпишувањето на договорите со Грција и Бугарија. Клучни остануваат реформите за достигнување на стандардите на Унијата.

Поради внатрешни причини, потребата од реформа на методологијата за прием на нови членки и евроскептицизмот кај некои земји членки на ЕУ, Европската Унија во октомври 2019 година не донесе одлука за почеток на преговорите за членство на Македонија, иако нашата држава ги имаше исполнето основните предуслови за тоа и доби безусловна препорака од Европската комисија. Во меѓувреме предложена е нова методологија и очекувањата се дека во 2020 година Македонија ќе ги започне долгоочекуваните преговори.

Демократскиот сојуз силно го поддржува почетокот на преговорите за членство зашто тоа е најдобриот можен начин со силен мониторинг од ЕУ и исполнување на критериумите за членство, Македонија да се приближи до стандардите на Унијата, да се подобри животот на граѓаните, да има повеќе правда, слобода и демократија. Со други зборови, исполнувањето на стандардите за членство во ЕУ, потребно е за нас самите, за да ги решаваме домашните проблеми, да водиме силна и неселективна борба против корупцијата и организираниот криминал, конечно да завладеат правото и правната држава.

Пристапните преговори за членство во ЕУ треба да отпочнат што е можно поскоро, меѓу другото, и за да се зајакне довербата кај македонските граѓани во процесот на проширување и да се зачува кредибилитетот на самата Унија. Засилениот фокус кон земјите од Западниот Балкан е нужен за да се овозможи конечно финализирање на евроинтегративните процеси. Убедени сме дека идејата за Обединета Европа е најполезниот процес за Македонија, но и за целиот наш регион.

Оттука, Демократскиот сојуз ќе се спротивставува на секое попречување, неразумно и неодговорно политичко дејствување кое го доведува во прашање просперитетот на Македонија на евроинтегративен план и нејзиното успешно изодување на патот кој води онаму каде што историски, културолошки и цивилизациски припаѓаме.

Нашиот став е дека тесните партиски и лични интереси предизвикуваат штета за земјата од енормни размери и мора да се анулираат во име на највисоките државни и граѓански цели кои треба да бидат на врвот на агендата на секоја разумна и политички одговорна влада.

Македонија има потенцијал и Демократскиот сојуз ќе настојува со сите капацитети и во претстојниот период проактивно да дејствува за унапредување на европската перспектива на државата. Иднината на **Македонија како дел од Европа** не смее да виси на стаклени нозе поради некакво политичко неразумие и отсуство на чувство за одговорност.

По потпишувањето на договорите со Бугарија и со Грција, билатералните прашања веќе не се пречка за отпочнување на пристапните преговори со ЕУ. Сепак, добрососедските односи се уште остануваат еден од клучните критериуми за полноправно членство во Унијата и Македонија може да се соочи со нови блокади од соседите.

Демократскиот сојуз се залага историските недоразбирања со Република Бугарија да се решаваат во духот на добрососедството и на почитување на националниот идентитет на Македонците.

Интеграцијата на Македонија и на останатите земји од Западен Балкан дополнително ќе ја збогатат Унијата во различни форми и што е уште позначајно, ќе обезбеди постигнување на **трајна стабилност и безбедност и ќе резултира со просперитет за сите нејзини граѓани.**

Прогнозите се дека на 26 март 2020 година Македонија ќе добие датум за започнување на преговорите за членство во Европската Унија.

9. ОДГОВОРНО И ТРАНСПАРЕНТНО ВЛАДЕЕЊЕ

Време е Република Македонија да добие Влада која ќе гарантира дека е фокусирана на луѓето на кои и треба да им служи.

Потребна е Влада која ќе ја обнови довербата во нашата демократија и ќе ја оправда довербата на граѓаните.

9.1 Промена на изборниот модел и фер избори

Република Македонија циклично запаѓа во длабоки политички кризи кои имаат негативен одраз врз владеењето на правото, основните човекови права и слободи, демократскиот развој, стабилноста на државата, економскиот развој и евроатлантските процеси.

Овие кризи покрај другото се причинети и од изборниот модел, односно од поделбата на Македонија на шест изборни единици, со кои се обезбедува доминација на една политичка партија, која во пракса воспоставува „еднопартиски систем“, суспендирајќи ги законодавната и судската власт, без механизми за контрола и одговорност на извршната власт.

Доколку Македонија биде една изборна единица повеќе партии ќе бидат застапени во Собранието, при што неминовно ќе биде потребна соработка и коалицирање при практикувањето на власта, но пред сè, ќе јакне одговорноста во одлучувањето и владеењето на правото.

Демократскиот сојуз предвидува Македонија да биде една изборна единица со пропорционален изборен модел, без изборен праг и реформи за демократизација на политичките партии.

Со промените ќе се обезбеди состав на Парламентот кој ќе биде реален одраз на волјата на граѓаните, но и во голема мера ќе се стеснат можностите за кршење на изборните правила, како и друг вид изборни нерегуларности.

Со оваа промена ќе се создадат основни предуслови за практична демонтирање на еднопартискиот систем и воспоставување многу поодговорна власт, која ќе води сметка за државните и интересите на граѓаните.

За таа цел во 2019 година Демократскиот сојуз му предложи на Собранието на Македонија предлог закон за измени на изборниот модел и воведување една изборна единица на целата територија на државата

со отворени листи. Иницијативата ја прифатија и другите помали политички партии застапени во Собранието, но двете носечки партии ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ не поддржуваат Македонија да биде една изборна единица.

Причината за отфрлањето на оваа идеја е што доминантните партии во Собранието, и покрај поинаквиот став на актуелната владеачка партија, сепак се плашат од изборен модел со една изборна единица и отворени листи, зашто на тој начин помалите политички партии и партиите на помалите етнички заедници може да ги напуштат големите коалиции и да настапат сами, со што значително би можел да се намали нивниот број на пратеници и да настане пресврт.

На поголемата партија на Албанците, пак, не и одговара една изборна единица, зашто во изборната единица бр. 6 каде што партијата остварува најдобар изборен резултат, пратеник се станува со 6,5 -7 илјади гласови, за разлика од другите изборни единици каде што тој број е повисок – 8-9, па и десет илјади гласови, во зависност од излезноста.

Досегашниот изборен модел заедно со моделот на финансирањето на политичките партии, според кој водечките парламентарни партии добиваат средства за финансирање од буџетот и за формирање и работа на партиски институти, придонесува за рециклирање и менување на двете доминантни политички партии од македонскиот етнички кампус (и две албански) на власт и во опозиција, а другите политички субјекти немаат рамноправен третман. Слични се и одредбите од Изборниот законик за распределба на т.н. медиумско време, односно времето за претставување на политичките партии во медиумите, според кое парламентарната власт и опозиција имаат по четири минути, а сите други партии вкупно една минута на еден час рекламно-пропагандно време. Таквата политичка кампања во медиумите е платена од буџетот на државата, поради што е јасна дискриминацијата на вонпарламентарните партии и на новите политички субјекти.

9.2 Рамноправна застапеност на жените во политиката

Демократскиот сојуз негува принципи и вредности кои се против секаков вид дискриминација (пол, возраст, вера и сл.) и се залага на сите да им се дадат еднакви можности за учество како во општествениот, така и во политичкиот живот.

Веруваме дека капацитетите и квалитетите на една личност без разлика дали станува збор за маж или жена, мора да добијат рамноправен третман и затоа Демократскиот сојуз ќе обезбеди услови за рамноправна застапеност на жените во политиката и не само на изборните листи, туку и при избор и именување на носители на јавни функции, членови на управни и надзорни одбори и сл.

9.3 Решавање на отворените прашања преку дијалог

Демократскиот сојуз верува во отворен јавен дијалог како најдобар начин за потрага по решенија на проблемите и создавање општествен консензус за заедничките прашања.

Во оваа насока неопходно е јакнење на парламентарната демократија, при што Демократскиот сојуз се залага за:

- Поголема транспарентност и демократија во партиите
- Воведување на една изборна единица со отворени листи
- Користење референдум за реализација на граѓанските иницијативи
- Воведување можност и за електронско/интернет гласање

9.4 Праведност и солидарност

Правдата како вредност кон која се стремиме, претставува група вредности која ги подразбира еднаквоста, слободата и солидарноста, кои ја претставуваат азбуката на прогресивната европска мисла по Француската револуција.

Праведно општество е она кое им овозможува на своите членови да уживаат во плодовите на нивниот труд, кои земаат учество во одлуката за поделба на додадената вредност (добивката) и уживаат апсолутна слобода на мислата, изразувањето и движењето.

Демократскиот сојуз ќе обезбеди услови за правилен општествен развој, кој нема да биде деградиран со одземање на права и слободи, туку ќе делува солидарно со оние кои имаат потреба. Во исто време ние ќе го зајакнеме контролниот систем, така што ќе ја минимизираме злоупотребата на социјалните права и ќе обезбедиме помош на оние на кои навистина им е потребна.

Демократскиот сојуз го застапува концептот на широка општествена коегзистенција (соживот) и соработка, која им помага на луѓето со различни ставови, верувања, религии и култури да формираат решенија за предизвиците на општеството. Единствениот начин успешно да изградиме мултикултурно граѓанско општество на соживот и толеранција, е сите еднакво да работиме на тоа. Затоа, треба да живееме заедно и да ги почитуваме нашите различности.

9.5 Спечување на семејното насилство и насилството врз жените

Демократскиот сојуз смета дека семејното насилство (каде најголем број, дури 82 отсто од жртвите се жени) претставува еден од водечките социјални проблеми и дека неговите корења се наоѓаат во културата на толеранција и негирање на насилството, како долгогодишна традиција на нашето поднебје.

Демократскиот сојуз за надминување на состојбите со семејното насилство и насилството врз жените ги предлага следните мерки:

- Строго почитување на Истанбулската конвенција, која ги опфаќа сите форми на насилство врз жените, а која Македонија ја ратификуваше во 2017 година
- Унапредување на законската регулатива во насока на усвојување сеопфатни и интегрирани политики и сервиси за различни форми на насилство врз жените и семејно насилство
- Отворање специјализирани шелтер центри за жртви на насилство, достапни во секој регион
- Развивање едукативни програми за родова рамноправност и ненасилство на сите образовни нивоа.

10. РЕФОРМИ ВО ОДБРАНАТА И СИСТЕМОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ

Европските стандарди во македонската одбрана се *conditio sine qua non* на членството во НАТО. Република Македонија беше и остана посветена на реформите. Се работи за процес на континуирано следење на реформските зафати во НАТО, сега веќе како рамноправна членка на Алијансата.

Убедени сме и веруваме дека приемот на Македонија во НАТО ќе ги зголеми нашите шанси за побрзо интегрирање во ЕУ, односно започнување и завршување на пристапните преговори за влез во ЕУ.

Македонија како рамноправна членка на НАТО ќе продолжи со активната партиципација во меѓународните мировни мисии и ќе ја прошири и продлабочи соработката со стратешките партнери, пред сè со САД и ЕУ.

ЌЕ ПРЕДЛОЖИМЕ НОВ СИСТЕМ ЗА ОСНОВИТЕ НА БЕЗБЕДНОСТА НА ДРЖАВАТА.

Демократскиот сојуз се залага за темелни реформи на безбедносниот систем на државата како гаранција за стабилноста, суверенитетот и територијалниот интегритет, како и унитарниот карактер на државата. Демократскиот сојуз ги нуди следните решенија:

- Преиспитување на реформите во системот за безбедност, со цел тие да се усогласат со НАТО стандардите и развиените безбедносни системи
- Формирање Совет за национална безбедност составен главно од експерти и во кој би требало да се влеваат сите безбедносни информации
- Преиспитување (ветинг) на вработените во службите за безбедност
- Враќање на позорната служба (позорници), со цел зголемување на безбедноста на граѓаните, како и нивниот имот (станови, возила и др.)

Демократскиот сојуз смета дека итно мора да се спроведат одредени системски промени кои ќе обезбедат поефикасно работење на службите во функција на поголема безбедност на државата, но и во насока на обезбедување суштинска цивилна контрола на службите за безбедност.

11. ПРОФЕСИОНАЛНИ И НЕЗАВИСНИ МЕДИУМИ И БОРБА ПРОТИВ ЛАЖНИТЕ ВЕСТИ

Без добринформирана јавност, без слободни медиуми, нема демократија, нема развој. Изминатите години (2016-2020) состојбата со медиумските слободи е се уште незадоволителна, иако има мало подобрување во споредба со претходниот период кога медиумите беа под директен диктат на владејачката партија, кога новинари завршуваа во затвор поради напишан текст и кога владееше тотална контрола на уредувачката политика на главните државни и комерцијални електронски медиуми во кои власта истураше огромни пари од буџетот.

Дел од комерцијалните телевизии со национална или регионална концесија кои се главен извор на информации на граѓаните, се уште се под влијание на партиите и олигарсите. Нивните сопственици имаат целосна контрола врз уредувачката политика, (зло)употребувајќи ги за сопствени лукративни и политички цели, а не за објективно информирање на граѓаните за настаните кои што ги засегаат.

Новинарската професија и денес се злоупотребува и голем број медиуми особено во онлајн информативната сфера (портали) не работат според професионалните и етичките стандарди. Во онлајн просторот владее вистинска поделеност на информативни портали поддржувачи на владејачката и на опозициската партија. Со следењето на овие медиуми не само што тешко се доаѓа до фактите и вистината, туку преку нив се дезинформира и сè повеќе доминира партиската пропаганда со беспопштедно оцрнување на политичкиот противник, до граници на специјална психолошко – пропагандна војна. Со тоа целосно се изместува основната функција и примарната цел на медиумите.

Политичките и бизнис елити ги узурпираат медиумите за промовирање, пред се, на нивните партиски и бизнис интереси, со што му штетат на процесот на непристрасно јавно информирање и ги загрозуваат елементарните медиумски слободи. Политичките и медиумски моќници ги отстрануваат професионалците од медиумите, а на нивно место поставуваат послушници подложни на притисоци и необучени „новинари“. Заради непочитување на елементарните работнички и синдикални права, а поради економската и егзистенцијална зависност, новинарите се принудени да пренесуваат лаги и невистини, еднострано да информираат, што ја компромитира професијата и професионалните стандарди. Дигнитетот на професијата е целосно згазен, поради што е

неопходно системско поставување на европските стандарди во функционирањето на медиумската заедница и медиумската практика.

Неопходни се итни и темелни промени во медиумската сфера. Нашата држава не може да биде развиена европска демократија без самостојни и независни медиуми, како „куче-чувар“ и беспопштеден критичар на неповолните општествени состојби и појави.

На ранг-листата на организацијата „Репортери без граници“ за слободата на печатот во 2019 година Македонија бележи скок од 14 места, но се уште се наоѓа на ниското 95 место, зад Србија, Албанија, Косово, Босна и Херцеговина.

Македонската радио телевизија не доживеа никакви промени изминатите години и продолжи да известува еднострано во полза на поранешната владејачка партија. Таа не ја извршува улогата на јавен сервис.

Потребен е концепт за целосна трансформација на Македонската радио телевизија. Користејќи ги светските искуства радиото и телевизијата треба да прераснат во јавен сервис кој ќе информира, едуцира и афирмира демократски принципи. Демократскиот сојуз целосно ги поддржува предлозите на Здружението на новинарите на Македонија за реформи во радиодифузната дејност.

Демократскиот сојуз ја поддржа целосната декриминализација на клеветата и навредата, што беше усвоено како иницијатива на здруженијата на новинарите и новинарските синдикати. Демократскиот сојуз ги охрабрува сите државни и политички функционери да го користат механизмот на саморегулација преку Советот на етика на медиумите во Македонија и судот на честа на ЗНМ, и да не прибегнуваат веднаш кон тужби против новинарите за изнесени клевети и навреди.

Но истовремено инсистираме медиумите да ги почитуваат професионалните и етички стандарди, да ги штитат **вистината и човековото достоинство**, интегритетот и дигнитетот на човекот, без оглед на расната, политичката, етничката, родовата, верската, социјалната или сексуалната припадност.

Демократскиот сојуз се залага за долгорочни и системски решенија, кои значат коренити реформи, при што прифатлив е концептот понуден од ЕУ за реформи во медиумската сфера, и засилувањето на улогата на саморегулаторните тела.

Демократскиот сојуз е за еднаков пристап на сите медиуми до средствата кои се издвојуваат од буџетот на Македонија за платено политичко рекламирање на партиите во текот на изборната кампања. Решенијата во Изборниот законик за платено политичко рекламирање во медиумите (член 75 í од Изборниот законик), оставаат простор партиите од власта и опозицијата произволно да избираат електронски медиуми и интернет портали (во зависност од партиско-политичката афилијација) и фактички скриено да ги финансираат со средства од буџетот на Македонија.

Демократскиот сојуз ќе предложи измени во Изборниот законик медиумите кои не се дел од Советот на етика во медиумите во Македонија како и од Регистерот на професионални онлајн медиуми да не можат да добиваат пари од буџетот на државата наменети за платено политичко рекламирање.

Изминативе неколку години сведоци сме на појава на масовно ширење на т.н. лажни вести, односно дезинформации, измислени информации и разни видови искривено и тенденциозно информирање на граѓаните, кое е светски феномен. Демократскиот сојуз смета дека за ширењето т.н. лажни вести од политичка природа во информативните медиуми најмногу се виновни штабовите на доминантните политички партии, кои организираат ботови на социјалните мрежи да лиферуваат дезинформации и напади против своите политички противници, кои потоа се пренесуваат во онлајн просторот и во мејнстрим медиумите, го загадуваат јавното мислење и и штетат на демократијата.

Демократскиот сојуз смета дека Предлог планот за одлучна борба против дезинформации, што го усвои Владата во 2019 година, без оглед што има многу недостатоци, ќе остане само мртво слово на хартија, доколку нема политичка волја кај доминантните партии од власта и опозицијата за повлекување на своето политичко влијание врз медиумите.

Демократскиот сојуз го поздравува формирањето на Регистерот на професионални онлајн медиуми, проект на Здружението на новинарите на Македонија и на Советот за етика во медиумите на Македонија, поддржан од Стопанската комора на Македонија, кој треба да придонесе за професионализација на медиумите, за почитување на етичките стандарди при информирањето и намалување на ширењето лажни вести, односно дезинформации и манипулативни информации во онлајн сферата. Демократскиот сојуз ги охрабрува сите онлајн медиуми кои

досега не станале дел од Регистерот, да бараат членство почитувајќи ги професионалните новинарски стандарди и правилата на медиумската саморегулација. Демократскиот сојуз ги повикува и останатите медиуми, печатени и електронски кои не се членки на Советот за етика во медиумите, да побараат членство почитувајќи го Кодексот на новинарите на ЗНМ и етичките стандарди на професијата.

Демократскиот сојуз смета дека покрај борбата против лажните вести, клучна улога во едно демократско општество има и истражувачкото новинарство. Откривањето злоупотреби, корупција, организиран криминал во редовите на власта и на носителите на високи државни функции, и разни други видови прекршување на законите, е од највисок јавен интерес.

За таа цел, Демократскиот сојуз ќе предложи формирање **ФОНД ЗА ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА НА МЕДИУМСКИ ПРОЕКТИ ЗА ПРОВЕРКА НА ФАКТИТЕ И ЗА ИСТРАЖУВАЧКО НОВИНАРСТВО**, за кој од буџетот на Македонија предлагаме да се издвојуват најмалку **1,5 МИЛИОНИ ЕВРА ГОДИШНО**. Парите ќе се доделуваат на јавен конкурс на кој право на учество ќе имаат сите медиуми и новинари кои се членки на Советот за етика во медиумите и/или се дел од Регистерот на професионални онлајн медиуми, а одлуките ќе ги донесува тело составено пред се од новинари, уредници и медиумски професионалци.

12. ПРОМЕНИ ВО ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ

Целта на реформите во образованието е да им се овозможи на сите граѓани да развијат вештини и да стекнат знаења со кои понатаму ќе ја осигураат својата егзистенција. Наша цел е да се обезбеди бесплатно образование за сите оние кои сакаат да учат, а истовремено од нашите училишта и универзитети да излегуваат компетентни и слободоумни млади луѓе.

Широките знаења се добра основа за специјализација во различни области, како битен предуслов за постигнување врвни резултати во науката, економијата и воведувањето нови технологии во производството.

Демократскиот сојуз ќе предложи промени во основното, средното и високото образование, со цел тоа да биде поквалитетно, покомпетитивно, порационално и пофлексибилно. За да се постигне тоа, треба да се имаат предвид успешните модели на образование (Финска, Англија, САД и др.)

Демократскиот сојуз смета дека Македонија треба да се развие во општество на луѓе со многу вештини. Вештините се нашиот најзначаен државен ресурс. Секој поединец треба да поседува различни вештини, бидејќи едностраните вештини не се доволни за балансиран развој на општеството. Глобализацијата, интернационализмот и брзата промена на знаењето бара од нас да ги унапредуваме, подобруваме и развиваме нашите вештини. Ние го поддржуваме доживотното учење и креативноста. Наша стратешка идеја е континуирано унапредување на образованието и вештините на граѓаните. За Демократскиот сојуз од исклучителна важност е воспоставување динамична врска на образованието со пазарот на трудот и потребите на стопанството.

Целта на Демократскиот сојуз е да понуди образовен систем кој ќе обезбеди индивидуално, висококвалитетно учење насочено кон луѓето, кое ќе трае во текот на целиот живот. Образованието треба да се развива, без оглед на материјалната состојба на учениците/студентите и нивните родители. Истражувачката дејност во Македонија треба да биде приоритет.

Квалитетното образование не е можно без вистинска конкуренција во образовниот сектор. Во Македонија постојат повеќе приватни школи, факултети и универзитети кои нудат платено образование. За жал, еден дел од факултетите постојат единствено за штанцање дипломи, а

квалитетот на образованието што го нудат не е подобар, туку полош од оној на државните универзитети. Поради тоа е неопходно преиспитување на акредитациите на приватните факултети и универзитети, зголемена контрола на нивните наставни програми и образовна практика, како и на компетенциите на наставниот кадар.

Во демократските општества, образованието е еден од најважните темели за развој на личности со демократски и отворен критички дух кои ќе придонесуваат за развој на демократијата и зголемување на улогата на граѓаните во донесувањето важни одлуки во државата.

Поради тоа, Демократскиот сојуз смета дека во основното образование е од исклучителна важност да се воведат предмет **МЕДИУМСКА ПИСМЕНОСТ**, кој ќе ги учи младите на улогата на медиумите и информирањето во формирањето ставови за многу прашања од животна значење. Преку предметот Медиумска писменост, кој ќе го предаваат медиумски професионалци, учениците ќе се оспособат да ги препознаваат т.н. лажни вести, односно најразличните видови дезинформации и манипулации на медиумите со јавното мислење, лиферувани од партиски, политички, верски или бизнис интереси.

Демократскиот сојуз исто така предлага во средното образование, по угледот на САД, да се воведат предмет **КРИТИЧКО РАЗМИСЛУВАЊЕ** (Critical Thinking), кој ќе ги оспособи младите луѓе да мислат со своја глава и да не прифаќаат наметнати ставови и стереотипи, предрасуди и други видови пречки за критичкото размислување, да не подлегнуваат на лажни авторитети и да се изградат во личности со сопствен интегритет и карактер.

Покрај ова, за Демократскиот сојуз клучни предизвици во образованието се:

- Намалување на максималната бројка на ученици во класовите
- Зголемување на бројот на часови на предметите по уметност и занаетчиство. Земјата има богата и позната традиција во овие области и таа мора да се развива и негува
- Постојано усовршување на наставниците и професорите преку различни обуки, семинари, работилници, курсеви и сл.
- Подобрување на училишната клима и односот кон процесот на образование со активно вклучување на родителите, учениците, професорите и менаџерските тимови

- Креирање наставна програма според структурата на учениците (нивниот афинитет кон уметност, јазици, математика и сл.), односно задолжителната наставна програма да опфаќа 50 отсто, а останатиот дел да ја составува менаџерскиот тим на училиштата и наставниците, преку идентификување на сегашните и идни потреби од знаења и способности
- Воведување на претприемништвото и бизнисот како редовни предмети во основните и средните училишта, давајќи им на младите уште од најрана возраст можност да го запознаат бизнисот како една независна професија и опција во потрагата по работа
- Воведување задолжително сексуално образование во основните и средните училишта
- Задолжителна секојдневна физичка активност, како предуслов за зачувување и јакнење на здравјето на младите генерации, бидејќи физичкото образование е исклучително важно за физичкото и психичкото здравје на учениците и студентите
- Стратегија за намалување на дебелината кај децата преку исхраната и физичката активност, но пред се преку едукација
- Воведување на специјализирани училишта за негувателки и хигиеничари и системско разрешување на нивниот статус
- Бесплатен превоз за учениците до средните училишта на територијата на целата држава, или пак покривање на 75 отсто од трошоците за превоз за средношколците низ цела Македонија
- Во високообразовните институции да се воведат бесплатно студирање за успешни и редовни студенти
- Изградба на модерни студентски домови во Скопје, Штип, Битола и Тетово
- Намалување на партиципацијата за магистерските и докторските студии, со цел земјата да ја развие истражувачката дејност и да им овозможи повисок степен на образование на сите социјални структури
- Развој на системот за доживотно учење, вклучувајќи ги формалното и неформалното образование

- Продолжување на реформите во образованието, исполнување на обврските предвидени со Болоњската декларација
- Зголемено учество на вклучување на Македонија во ЕУ програмите за образование и млади
- Воспоставување на националниот систем за заемно признавање на професионалните квалификации согласно директивата 36/2005 на Европската Унија
- Обезбедување усогласеност и примена на одредбите на ЕУ за креирање образование поврзано со потребите на пазарот на трудот
- Поддршка за сите оние кои ќе објавуваат трудови во странски стручни списанија
- Засилување на контролата на квалитетот на образованието во државните и приватните образовни институции, школи и факултети

Демократскиот сојуз знае дека инвестирањето во образованието е најсигурен пат за создавање силни индивидуи и силна држава.

13. „ПО ЕДЕН ДЕНАР ЗА КУЛТУРАТА“

Културата е основен белег на еден народ, и затоа сметаме дека треба да направиме многу повеќе, за да можат талентите да создаваат, да творат и да ги промовираат културните вредности.

Во Македонија има многу таленти, писатели, скулптори, артисти, уметници, сликари и др. Демократскиот сојуз посебно ќе го поттикнува културното творештво на младите уметници. Ќе им дадеме шанса на сите.

Демократскиот сојуз смета дека културата е особено важна за идентитетот на граѓаните, па затоа вложувањето во заштитата на културните вредности, во уметничкото творештво и нивното презентирање пред светот, треба да биде еден од важните приоритети.

Успехот на македонскиот документарен филм „Медена земја“ кој доби две номинации за Оскар на американската академија за филм во Холивуд за 2019 г. и нацијата ја направи горда, е сигнал кој треба да не поттикне да инвестираме многу повеќе во културата и во живото уметничко творештво, зашто тоа може да ни донесе многу бенефити, углед и слава.

За жал, овој успех не е резултат на континуирано системско вложување во културата.

Демократскиот сојуз смета дека е неопходно да се зголеми вложувањето на државата во филмот, музиката и другите уметности, односно во творештвото на младите талентирани кадри.

Демократскиот сојуз ќе ги поттикнува компаниите да вложуваат во културата и во уметничкото творештво на тој начин што ќе предложиме повисоки даночни ослободувања за оние што ќе вложат пари во овој сектор.

Демократскиот сојуз предлага да се донесат законски измени според кои од продажбата на акцизната стока ќе се издвојува „денар за културата“, со што би се зголемил буџетот за култура и уметност.

14. ПРОМЕНИ ВО ОБЛАСТА НА ЗДРАВСТВОТО

Демократскиот сојуз смета дека здравството во Македонија не е на потребното ниво за соодветна и квалитетна заштита на здравјето на граѓаните. Иако снабдувањето со лекови на граѓаните е подобро, општото здравје на нацијата е на многу ниско ниво. Клучен проблем во јавното здравство е заминувањето на медицинскиот кадар, лекари и медицински сестри, поради што ни се заканува сериозен проблем со покривање на основните здравствени потреби на граѓаните.

Демократскиот сојуз смета дека се неопходни промени и подобрување на состојбите во здравството во Република Македонија. И тоа веднаш!

Клучни приоритети за Демократскиот сојуз се:

- Здравствен систем кој овозможува универзална здравствена заштита на сите граѓани дури и на оние без здравствено осигурување преку формирање посебни фондови за посебни категории граѓани
- Зголемување на квалитетот на здравствените услуги, намалување на здравствените трошоци и зголемена достапност на здравствените услуги
- Зголемена достапност на здравствените услуги преку отворање амбуланти и аптеки секаде онаму каде што не постојат, или формирање мобилни единици кои ќе се грижат за населението
- Зајакната примарна заштита на населението со поактивно учество на семејниот лекар, редовни периодични прегледи и задолжителни скрининг програми за пациенти со фамилијарна анамнеза за малигни, срцеви заболувања и дијабетес
- Целосна трансформација на „мој термин“ преку предвидување доволно време за медицински третмани (најмалку 30 минути) на пациентите и определување доктори од терцијарната дејност за прием на пациентите со приоритетен упат и др.
- **Формирање и развој на модерни регионални клинички центри**
- Отворање повеќе единици на Итна медицинска помош

- Обезбедување специјализации за гинеколози и нивно распределување во сите подрачја од државата и делување во правец на превенција
- Воведување стандарди и сертификација во медицинските лаборатории ширум државата
- Континуирано и планско обезбедување специјализации по педијатрија, патологија, анестезиологија, медицинска биохемија кои се дефицитарни во државата, но и финансиска поддршка на оние доктори кои ќе специјализираат во странство, како и намалување на трошоците за специјализации за 50 отсто
- Обезбедување услови за здравствена заштита на лица со посебни потреби во регионалните центри (Скопје, Штип, Струмица, Охрид)
- Рамноправност во доделувањето концесии за стоматолошки ординации и ревидирање на висината на капитацијата
- Право на паровите кои лечат стерилитет и до 5 пати ИН ВИТРО на сметка на ФЗО, а во специфични случаи без ограничување
- Покрај задолжителниот, воведување дополнителни, доброволни, здравствени фондови кои ќе овозможат услуги на повисоко ниво од основниот пакет здравствени услуги. На овој начин ќе се мотивираат здравствените установи од секундарна и терциерна дејност да воведуваат нови, современи методи и техники, да ги подобруваат условите за работа, со што јавното здравство би ја зголемило конкурентноста во однос на приватното

Со цел подобрување на статусот на здравствените работници, Демократскиот сојуз ќе работи на обезбедување услови за:

- Зголемување на квалитетот на нивното образование, можностите за континуирана стручна едукација и соодветно и сèопфатно вреднување на нивната хумана, високо етична и стресна професија преку принципот на стимулирање, а не на казнување
- Можност за дисперзирано работење на докторите ширум државата во медицинските центри каде е потребно обновување на техниките во работењето, новите методи кои искусните специјалисти доктори „гости“ би ги пренеле на своите колеги. Со ова би се постигнало истовремено стимулирање со

валоризирање на трудот на едните и стимулација со знаење на другите

- Платите на докторите и другите здравствени работници да бидат на исто ниво како и на судиите, обвинителите, директорите на јавни претпријатија и сл. Во оваа насока ќе предложиме закон за заштита на докторите и здравствените работници
- Доследно спроведување на Законот за дополнителна дејност, како начин за задржување на експертите во врвното-терцијарно здравство
- Плата во висина од 80 проценти за сите што специјализираат и без било какви законски обврски да останат да работат во домашни јавни здравствени установи
- Академците што дипломирале на Медицинскиот факултет на државните универзитети, бидејќи државата издвојува средства за партиципација во нивното образование, да имаат обврска да работат во домашното јавно здравство најмалку 10 години, или, пак, да ги вратат парите во буџетот на државата која инвестирала во нивното школување. Но притоа државата да им понуди плата која изнесува најмалку 70 отсто од просечната плата на лекарите во земјите членки на ЕУ односно соодветната специјалност. На пример, ако гинеколог специјалист во Австрија прима 5000 евра плата, кај нас да има 3500 евра
- Преиспитување на законските решенија за производство на канабис и спречување Македонија да се претвори во наркодржава, со тешки последици по иднината на државата и населението

15. ЕФИКАСНА ЗЕМЈОДЕЛСКА ПОЛИТИКА

Демократскиот сојуз смета дека земјоделството како стопанска активност е од егзистенцијално значење за Македонија, како заради обезбедување храна за населението, така и заради обезбедување вишоци на одредени земјоделски производи за извоз. Во тој поглед ќе ги сочуваме сите придобивки на досегашната развојна и инвестициона политика и ќе ги отстраниме постоечките слабости.

Земјоделството во Македонија има мошне солидни основи како во примарното производство така и во неговата надградба (сточарството) и преработувачката индустрија (млекарска, производство на сточна храна, шеќерна, маслодајна, тутунска).

Но, се цени дека последиците на неконтролираните миграции село-град се напуштени и необработени површини. Така, од географската карта се бришат цели населби и реони, а парцелите од поранешните населби се оставени како ледини. Од тие причини ефективната сеидбена површина на Републиката се намалува. Македонија е дефицитарна како во лебно жито (пченица и рж) така и во добиточна храна (јачмен, пченка).

Познато е дека Република Македонија има аридна клима, поради што сушите се редовна појава и претставуваат лимитирачки фактор во производството. Единствена одбрана од тоа е обезбедувањето достапни количини вода во акумулациите и нејзино рационално користење. Кон водата треба да се развива култ со девиза дека не треба да се испушти ни капка вода неискористена. Демократскиот сојуз **ќе се залага за рационално користење на водостопанските системи и изградба на нови водни акумулации.**

Демократскиот сојуз ќе го поддржи и стимулира производството на здрави земјоделски производи и извозно ориентирано земјоделско производство. Утврдувањето бенефиции за земјоделските производители и изградба на систем за инвестиции и кредитирање, се првите предуслови кои ќе бидат исполнети за да се оствари целта. Ќе промовираме вградување на високи технологии во земјоделското производство, со цел задоволување на потребите на домашниот пазар и зајакнување на конкурентската способност, како дел од подготовката за засилено вклучување во европските пазари.

Демократскиот сојуз ќе ја стимулира изградбата на фабрики за преработка и конзервирање на овошје, зеленчук и други градинарски

култури кои успеваат во Македонија, за да се добие додадена вредност на домашното производство.

Демократскиот сојуз ќе работи на обезбедување материјална и социјална благосостојба на земјоделските производители и постигнување рамнотежа на релацијата село – град. Руралните области имаат свои можности за развој, кои би можеле да се поврзат со постојното производство, а тоа се однесува, пред се, на селскиот туризам, обновливите ресурси и органското производство во еколошки незагадените региони на Македонија.

Демократскиот сојуз ќе иницира формирање приватна советодавна подрачна служба во сите општини (матичен агроном) која ќе работи на развој на земјоделието. Советодавната служба ќе се финансира – 1/3 од Министерството за земјоделие, 1/3 од локалната самоуправа и 1/3 од самите земјоделци.

Оваа служба ќе вработи млади и стручни агрономи кои професионално ќе ги следат најмодерните европски и светски достигнувања во земјоделието.

Советодавната служба земјоделците ќе ги советува за **ИЗБОР НА КУЛТУРИТЕ** кои треба да се одгледуваат на определено подрачје во зависност од климатските услови и пошироките пазарни потреби, ќе ги советува за **ИЗБОРОТ НА СОРТИТЕ** кои во локални услови ќе дадат најдобри резултати и за **НАЈДОБРИТЕ ПОДЛОГИ** на кои ќе се одгледуваат културите. Сите земјоделци ќе бидат он-лајн поврзани со советодавната служба (која ќе има свој метеоролошки центар или ќе биде поврзана со најблискиот таков центар) и во секое време ќе добиваат совети како да ги третираат културите (окопување, кроење, заштита од штетници, наводнување, проредување на евентуално пребогатиот род, рок и начин на собирање на плодовите, како и соодветно нивно складирање).

И покрај тоа што Македонија има поволна клима и услови за развој на земјоделски производи од органско потекло, таа е меѓу земјите со најмал опфат на обработливите површини со органско производство. На пример, во Македонија во 2017 година на органското производство му припаѓале 3.240 хектари или само 0,6 отсто од вкупно обработливата површина. Тоа ја става државата на листата на земји со најмала површина за органско производство. Во Европа, пак, 7 отсто од

вкупно обработливата површина му припаѓа на органското производство.

Поради тоа, Демократскиот сојуз ќе ги поттикнува малите земјоделски фарми за развој на органски производи кои на европскиот пазар може да достигнат повисоки цени.

Демократскиот сојуз се залага за тип на земјоделство, во кое растителната и животинската природа се компатибилни со рентабилното производство, кое, пак, ќе биде подготвено да ги задоволи растечките барања за здрави и висококвалитетни прехранбени производи од еколошко потекло. Ќе работиме на тоа јавниот сектор да биде тој кој со зголемената потрошувачка на еколошки и здрави производи, ќе врши нивна афирмација.

Субвенциите на земјоделците ќе бидат врзани во триаголникот: производител - откупувач - извозник.

Демократскиот сојуз е против употребата на генетски модифицирани организми (ГМО) во производството на храна.

Ќе инсистираме сите општини да донесат одлуки со кои ќе се прогласат за ГМО „слободни“, со што на нивната територија нема да може да се произведува и користи храна настаната од генетски модифицирани организми.

Демократскиот сојуз ќе предложи законски решенија за арондација и комасација (окрупнување на земјоделските површини), развивање на задругарството по примерот на Бугарија, Романија и Хрватска.

Решенијата за ефикасна земјоделска политика, Демократскиот сојуз ги заснова на анализа и посебно изработена Стратегија за земјоделство во соработка со експерти и стручни лица од оваа област.

16. ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА, ЗЕЛЕНА ПОЛИТИКА И ЧИСТ ВОЗДУХ

Секоја генерација е одговорна за користење на земјата и сите нејзини ресурси на начин кој ги задоволува нашите моментални потреби, но и да води сметка за идните генерации да можат да ги покријат нивните потреби.

Демократскиот сојуз ќе работи на заштита на средината во која живееме и работиме, на обнова и зголемување на шумските комплекси, заштита на водните ресурси и поттикнување на руралниот развој.

Демократскиот сојуз предвидува долгорочно планирање на користењето на природните богатства/ресурси, а посебно давањето под концесија и продажбата. Во оваа насока, мора да се води сметка за стратешките интереси, посебно да се води сметка за водните ресурси, шумите и сл.

Пренасочувањето кон обновливи извори на енергија ќе обезбеди долгорочни енергетски заштеди, ќе го намали исцрпувањето на природните ресурси и ќе овозможи снабдување со енергија по пристапни цени. Доколку не сакаме да се соочиме со предизвиците од евентуалното зголемување на цената на енергијата и зависноста од увоз, треба најитно да се почне со изградба на нови енергетски капацитети, да се користат алтернативни извори на енергија, но и да се создава традиција на штедење.

Изминативе неколку години бевме сведоци на исклучително високо аерозагадување во нашите поголеми градови. Скопје, Тетово, Битола многу често беа на врвот на листата на најзагадени градови во Европа. Причините за загадувањето на воздухот, но исто така и на почвата и водите се комплексни и бараат системска и долгорочна стратегија за намалување на загадувањето.

За жал, досегашните власти на загадувањето му приоѓаат со ад хок мерки кои се насочени кон гаснење на пожарот а политичките елити на власта и опозицијата меѓусебно се обвинуваат во чие време загадувањето било поголемо.

Демократскиот сојуз во февруари годинава откри и на надлежните органи им посочи крупна афера со увоз на отпад кој се користи како гориво во нашите индустриски капацитети. Исто така, Демократскиот сојуз посочи и

на основани сомневања за нелегален увоз на прегорено масло кое има канцерогени состојки.

Во таква констелација Собранието на крајот од 2019 г. донесе измени на законот за управување со отпад, при што го забрани увозот на отпад кој може да се користи како гориво. Законските измени се добредојдени, но не се доволни.

Демократскиот сојуз се залага за системски и итни мерки кои ќе придонесат за намалување на загадувањето, меѓу кои:

- Забрана за увоз на секаков вид отпад за складирање и согорување во Македонија
- Засилена контрола на граничните премини и вклучување на безбедносно-разузнавачките институции, МВР, Агенцијата за национална безбедност (АНБ), Агенцијата за разузнавање (АР) во спречување на шверцот на отпад на меѓународната мафија преку дивите гранични премини на територијата на нашата држава.
- Ригорозна инспекциска контрола на депонијата „Дрисла“ за отпадот кој таму се депонира
- Зголемување на прекршочните казни и засилена контрола на фрлањето отпад на диви депонии низ државата преку соодветно кадровско екипирање на надлежните локални инспекциски органи
- Обезбедување финансиски извори за брза изградба на современи регионални депонии
- Финансиска помош од буџетот на државата за осовременување на депонијата „Дрисла“ за нејзино функционирање како биоелектрана која ќе го користи депонираниот отпад за производство на струја
- Брза гасификација на државата и поголеми издвојувања од буџетот за изградба на гасификациска мрежа до домаќинствата, како и употреба на пари од европските фондови и кредити од Светската банка или од Европската банка за обнова и развој за таа намена
- Субвенции за еколошки енергенци за греење на домаќинствата

- Субвенции за купување на над 60.000 автомобили на електричен или хибриден погон
- Воведување највисоки еколошки стандарди во законодавството од еколошки најразвиените европски земји
- Преиспитување на „А“ интегрираните еколошки дозволи на големите индустриски капацитети со почитување на највисоките европски еколошки стандарди
- Издвојување финансиски средства од буџетот за научни теренски истражувања за влијанието на загадувањето врз здравјето на граѓаните во најзагадените градови и општини во Македонија
- Зголемување на зелените површини
- Инвестирање во развивањето на еколошката свест кај населението преку финансирање јавни кампањи и финансиска помош на невладините организации и граѓански здруженија
-

17. ПОГОЛЕМО ВЛОЖУВАЊЕ ВО ПРОФЕСИОНАЛНИОТ СПОРТ

Демократскиот сојуз се залага државата да издвојува повеќе пари за спортот и физичката култура на младите луѓе, да им дава даночни олеснувања и бенефиции на оние што вложуваат во професионалниот спорт, зашто спортските успеси на нашите клубови и индивидуалните спортисти се од исклучително значење за меѓународниот углед на државата, а истовремено особено придонесуваат за јакнење на индивидуалната личност на младите луѓе, го креваат натпреварувачкиот дух и карактер за успех на сите полиња, ги смируваат етничките и политичките тензии и го сплотуваат поделеното граѓанство.

Во текот на изминатите четири години бевме сведоци на најголемиот спортски успех на еден македонски спортски колектив на европските простори. Машкиот ракометен клуб Вардар освои две титули европски шампион во ракомет во 2017 и 2019 година, што е достигнување кое во својата клупска историја го немаат и многу пореномирани европски клубови. Титулите им донесоа огромна радост на македонските граѓани и како ретко кога ги сплотија политички поделените елити заедно да го прославуваат огромниот успех.

Успехот на РК Вардар, за жал, не е резултат на системско и континуирано вложување во спортот, туку повеќе е осамен случај, благодарение на јавно-приватно партнерство со странски бизнисмен.

Од тие причини, Демократскиот сојуз смета дека јавно-приватното партнерство треба да стане вообичаена пракса во изградбата на спортски терени, спортски сали и преземање на спортски клубови од страна на домашни и странски бизнисмени кои ќе решат да вложуваат во спортот. За нив државата мора да предвиди дополнителни даночни олеснувања на остварениот профит во спортската, но и ослободувања од данок и во други дејности, како и други бенефиции, државни субвенции и сл. на клубови и индивидуални спортисти што се натпреваруваат и остваруваат високи резултати во елитните европски и светски натпреварувања, како и на Олимписките игри.

Демократскиот сојуз ќе предложи значајно издвојување средства од спортските обложувалници, од секој уплатен тикет, да одат за развој и инвестирање во професионалниот спорт и во физичката култура.

Демократскиот сојуз се залага спортот и спортските игри да заземат поголем простор на спортските терени и да бидат афирмирани од

медиумите. Спортот е благородна игра, а спортистот амбасадор на добра волја, додека спортувањето донесува радост, чувство на солидарност, поттикнува дружење и гради комплетна личност со здрав пристап во животните проблеми. Спортот е глобален, културолошки, медиумски и економски феномен кој ги спојува сите луѓе во светот.

Демократскиот сојуз ќе работи на унапредување и промоција на спортот и поддршка на младите спортисти и ќе обезбеди услови за:

- Повеќе финансиски средства за спортот од Буџетот на Република Македонија
- Развој на спортската рекреација на сите граѓани и изградба на спортско рекреативни центри
- Збогатување на спортските активности кај сите категории граѓани на Република Македонија
- Поддршка и помош за професионалните спортисти и масовниот и екипниот спорт со изградба на нови спортски терени и опремување со нови современи спортски реквизити
- Стипендии за млади и талентирани спортисти кои освоиле резултати на државни, меѓународни натпревари, олимписки и параолимписки игри, односно натпревари
- Креирање база на податоци за сите спортски клубови
- Развој на младински спортски школи
- Изградба на спортски објекти и терени во локалните самоуправи (затворени пливачки базени, атлетски патеки, трим патеки, автомобилски-рели патеки, ски патеки и др.)
- Развој на екстремни спортови
- Помош за програмите и проектите на спортските федерации во Република Македонија

Преку спортот се создава здрав дух и основа за подобрување на здравјето на сите луѓе.

* * * * *

ЗА ЕВРОПСКА МАКЕДОНИЈА!

ЗА ЕВРОПСКА МАКЕДОНИЈА

demokratskisojuz.org.mk

demokratski_sojuz@ymail.com
facebook.com/demokratski.sojuz
twitter.com/Dem_Sojuz

Стале Попов 9/4
1000 Скопје

тел/факс: 02/323 11 41
тел: 02/321 51 49
02/321 51 63
02/321 51 64